

خانواده و آسیب رسانه‌ای: رایانه و اینترنت

نسیم جعفری، عذرا اعتمادی، عاصفه عاصمی

www.ketab.ir

شابک	978-600-7768-52-5
شماره کتابشناسی ملی	۴۱۷۷۱۱۵
عنوان و نام پدیدآور	خانواده و آسیب رسانه‌ای: رایانه و اینترنت/ نسیم جعفری، عذرا اعتمادی، عاطفه عاصمی.
مشخصات نشر	اصفهان: یار مانا، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۳۱۲ ص.
یادداشت	چاپ قبلی: آموخته، ۱۳۹۱.
یادداشت	واژه‌نامه.
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	رسانه‌های گروهی و خانواده‌ها
موضوع	اینترنت -- جنبه‌های اخلاقی
موضوع	اینترنت -- جنبه‌های روانشناسی
موضوع	اینترنت -- اعتیاد -- درمان
موضوع	رنت و نوجوانان -- پیش‌بینی‌های ایمنی
موضوع	بازرسی کامپیوتری -- جنبه‌های روان‌شناسی
رده بندی دیویی	۳۰۶/۸
رده بندی کنگره	P ۹۴/۸۰۲ ج ۱، ۵
سرشناسیه	جعفری، نسیم، ۱۳۹۵ -
شناسه افزوده	اعتمادی، عذرا، ۱۳۴۹ -
شناسه افزوده	عاصمی، عاطفه، ۱۳۴۸ -
وضعیت فهرست نویسی	قیفا

انتشارات آموخته

انتشارات یار مانا

اصفهان- خیابان شتاق - روم - بلوار مهرآباد - کوی ۱۹ - شماره ۴۶
تلفن: ۰۳۱-۳۲۶۱۶۳۶۰ همراهِ: ۰۹۱۳۴۰۱۰۴۰ کد پستی: ۸۱۵۸۹-۳۸۱۳۱
www.varemana.ir

خانواده و آسیب رسانه‌ای: رایانه و اینترنت

نسیم جعفری، عذرا اعتمادی، عارفه عجمی

آماده‌سازی: انتشارات یار مانا

مدیر تولید: فرهاد فروزنده

ویراستار: مریم همت

حروف‌نگار: آرزو کیوان

صفحه‌آرا: مرضیه کوچک‌زاد

طراح جلد: علیرضا محمدی

- لیتوگرافی: طلوع • چاپ: پارسا • صحافی: مردانی
- چاپ دوم: ۱۳۹۵ (چاپ اول ناشر) • تعداد: ۱۰۰۰ • قیمت: ۱۷۰۰۰ تومان
- © حق چاپ: ۱۳۹۵، انتشارات یار مانا

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
۳	مقدمه
فصل اول: رسانه و آسیب‌های خانواده	
۹	اهداف فصل
۱۰	مقدمه
۱۱	۱. روان‌شناسی رسانه و خانواده
۱۳	۲. آسیب‌رسانه‌ای و خانواده
۲۲	۳. پیشگیری از آسیب‌های رسانه‌ای
۲۹	خلاصه مطالب
فصل دوم: دنیای رایانه، اینترنت و امنیت	
۳۱	اهداف فصل
۳۲	مقدمه
۳۳	۱. اینترنت: قاره بین قاره‌ای و جهان جدید
۳۶	۲. روان‌شناسی اینترنت
۴۲	۳. کارکردهای مثبت اینترنت
۴۵	۴. مشاوره و روان‌درمانی اینترنتی
۴۹	۵. واقعیت مجازی در دنیای جدید
۵۲	۶. واقعیت مجازی و روان‌درمانی
۵۸	۷. وب‌درمانی
۶۳	خلاصه مطالب

فصل سوم: آسیب‌های روان‌شناختی دنیای مجازی

۶۵	اهداف فصل
۶۶	مقدمه
۶۸	اعتیاد مدرن (اعتیاد مجازی)
۷۵	نشانه‌های اعتیاد مجازی
۸۰	پرسشنامه‌های اعتیاد مجازی
۸۶	انواع آسیب‌ها
۹۱	خلاصه فصل

فصل چهارم: اعتیاد به بازی‌های رایانه‌ای و برخط

۹۳	اهداف فصل
۹۴	مقدمه
۹۵	۱. پیامد اعتیاد به بازی‌های رایانه‌ای
۱۱۰	۲. نشانه‌های تشخیص اعتیاد به بازی‌های رایانه‌ای
۱۱۱	۳. دلایل انجام بازی‌های رایانه‌ای
۱۱۵	۴. تفاوت‌های جنسیتی و بازی‌های رایانه‌ای
۱۱۷	۵. فواید بازی‌های رایانه‌ای
۱۲۴	خلاصه فصل

فصل پنجم: اعتیاد به امور جنسی اینترنتی

۱۲۵	اهداف فصل
۱۲۶	مقدمه
۱۲۷	۱. پیامدهای اعتیاد به امور جنسی اینترنتی
۱۳۲	۲. هرزه‌نگاری کودکان در اینترنت
۱۳۴	۳. زورگویی الکترونیکی و کودکان

۱۳۵	۴. نشانه‌های اعتیاد به امور جنسی اینترنتی و انواع آن
۱۳۷	۵. دلایل اعتیاد به امور جنسی اینترنتی
۱۳۹	۶. منابع هزینه‌نگاری اینترنتی
۱۴۴	خلاصه مطالب

فصل ششم: آسیب‌های خانوادگی در دنیای مجازی

۱۴۷	۱. اهداف فصل
۱۴۸	مقدمه
۱۴۸	۱. کاهش رابطه خانوادگی و انزوای اجتماعی
۱۵۲	۲. ازدواج اینترنتی
۱۵۸	۳. کودک مجازی
۱۶۱	۴. بیگانگان نسل دیجیتال
۱۶۳	۵. اعتیاد به دوستان
۱۶۷	۶. اعتیاد به خرید اینترنتی
۱۶۹	خلاصه مطالب

فصل هفتم: علل اعتیاد مجازی

۱۷۱	۱. اهداف فصل
۱۷۲	مقدمه
۱۷۳	۱. عوامل زمینه‌ساز اعتیاد مجازی
۱۷۵	۲. نیازهای بنیادین بشر و تبیین اعتیاد مجازی
۱۷۷	نظریه سلسله‌مراتبی هرم نیازهای مزلو
۱۸۲	نیاز به خوشنودی و رضایت
۱۸۴	نظریه اریکسون و نیاز به کسب هویت
۱۸۷	مقیاس هیجان‌خواهی زاکرمن و میل به هیجان‌طلبی

۱۹۱		نظریه نوروان تحلیل گران و نیاز به توجه
۱۹۲		۳. نظریه های شناختی - رفتاری و تبیین اعتیاد مجازی
۱۹۲		نظریه یادگیری و شرطی سازی رفتار
۱۹۵		نظریه شناختی - رفتاری
۱۹۶		۴. نظریه بیوپزشکی و تبیین اعتیاد مجازی
۱۹۸		۵. تیپ های شخصیت و تبیین اعتیاد مجازی
۲۰۱		خلاصه مالب

فصل هفتم: روش های پیشگیری از اعتیاد مجازی

۲۰۳		اهداف فصل
۲۰۴		مقدمه
۲۰۴		۱. پیشگیری مطابق با رده بندی س
۲۰۹		۲. نقش والدین در پیشگیری
۲۱۶		۳. نقش مدارس در پیشگیری
۲۲۰		۴. نقش فناوری و نرم افزارهای امنیتی در پیشگیری
۲۲۲		۵. نقش تشریفات الکترونیکی و سایت های اینترنتی
۲۲۶		۶. پیشگیری از آسیب های جسمانی
۲۳۱		خلاصه مطالب

فصل نهم: درمان اعتیاد مجازی

۲۳۳		اهداف فصل
۲۳۴		مقدمه
۲۳۴		۱. کلیات درمان
۲۴۰		۲. مدیریت زمان و تمرین متضاد
۲۴۳		۳. ماشه چکان ها و عوامل وسوسه کننده

۲۴۵	 ۴. گروه‌های حمایتی و غلبه بر انکار
۲۵۰	 ۵. درمان گام به گام
۲۵۷	 ۶. درمان اعتیاد به بازی‌های رایانه‌ای
۲۶۰	 ۷. درمان اعتیاد به امور جنسی اینترنتی
۲۶۳	 ۸. درمان اعتیاد به خرید اینترنتی
۲۶۷	 خلاصه مطالب

فصل سوم: تهدیدهای اینترنت در سایر کشورها و رویکرد اسلام

۲۶۹	 اهداف فصل
۲۷۰	 مقدمه
۲۷۰	 ۱. چین و شیوه نظامی
۲۷۴	 ۲. آلمان
۲۷۶	 ۳. آمریکا
۲۷۹	 ۴. رویکرد اسلام
۲۸۰	 آسیب‌های رسانه‌ای در رویکرد اسلامی
۲۸۴	 پیشگیری از آسیب‌ها با رویکرد اسلامی
۲۹۱	 خلاصه مطالب
۲۹۳	 واژه‌نامه
۳۰۱	 منابع

پیشگفتار

مضمون اصلی این کتاب، انواع آسیب‌هایی است که از دنیای مجازی اینترنت و رایانه به خانواده وارد می‌شود. محوری آن براساس علت‌شناسی، پیشگیری و درمان این آسیب‌هاست. این کتاب گونه‌ای نوشته شده است که برای مدرسان و دانشجویان رشته‌های روان‌شناسی و مشاوره مناسب باشد. علاوه بر آن برای سایر علاقه‌مندان به حوزه آسیب‌های فناوری‌های جدید ارتباطی هم مفید است.

مطالب این کتاب در ده فصل ارائه شده است: فصل اول به رسانه و آسیب‌های خانواده اختصاص دارد، فصل دوم درباره دنیای رایانه اینترنت و روان‌درمانی و فصل سوم در مورد آسیب‌های روان‌شناختی دنیای مجازی است. در فصل چهارم به موضوع اعتیاد به بازی‌های رایانه‌ای و برخط پرداخته شده است. فصل پنجم اعتیاد به مسائل جنسی اینترنتی را بررسی می‌کند و در فصل ششم آسیب‌های خانواده‌گرا دنیای مجازی مطرح شده است. علل اعتیاد مجازی در فصل هفتم و روش‌های پیشگیری از اعتیاد مجازی و درمان اعتیاد مجازی در فصل هشتم و نهم ارائه شده است. در فصل دهم تهدیدهای اینترنت در سایر کشورها و همچنین رویکرد اسلام در خصوص آسیب‌های مربوط به دنیای مجازی مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل‌های کتاب به ترتیبی ارائه شده است که در شناساندن انواع آسیب‌های ناشی از دنیای مجازی به همه اقشار جامعه مفید باشد، به صورت انعطاف‌پذیری از آن استفاده شود و به آسانی با نیازهای اطلاعاتی جامعه در زمینه این‌گونه آسیب‌ها سازگار باشد. حذف برخی از فصل‌ها، یا مطالعه آنها به ترتیبی دیگر لطمه‌ای به بقیه مباحث

نمی‌زند، زیرا هر فصل نسبتاً مستقل است. برخی از آدرس‌های اینترنتی در پایان هر فصل ذکر شده است که نقطه شروع خوبی برای ورود به گنجینه اطلاعات مطالب همان فصل است. در ابتدای هر فصل نیز اهداف آن فصل عنوان شده است.

هدف از تدوین کتاب، این بوده است که به منظور تسهیل کار روان‌شناسان و مشاوران در امر شناسایی و تشخیص آسیب‌های ناشی از رایانه و اینترنت و آموزش انواع روش‌های پیشگیری و درمان این نوع آسیب‌ها، گام مؤثری برداشته شود. امید است که این کوشش ما را به این هدف رسانده باشد.

www.ketab.ir

مقدمه

اگر به طرأ خود نگاه کنیم می‌بینیم که روند زندگی امروزی ما به‌سوی هر چه بیشتر الکترونیکی شدن پیش می‌رود و هیچ وجهی از وجوه زندگی از ابزارهای جدید الکترونیکی و از جمله رسانه‌های تأثیر نیستند. گویی وسایل ارتباطی جدید همه عرصه‌های زندگی را به‌دست گرفته و از دیگری به احاطه خود در آورده است.

عصر جدید را عصر ارتباطات می‌نامند و ارتباطات نامیده‌اند و روشن‌ترین نشانه این قرن، انفجار اطلاعات است. اما این انفجار، «ارو» دربردارنده انرژی مثبت و بالنده برای رشد انسان نیست، بلکه گاهی حاوی سموم مخرب و تخریب‌گری است که البته بسته به نوع کاربرد این انرژی و مدیریت و بهره‌برداری آن توسط کاربران مختلف ممکن است مفید یا مضر باشد. فناوری‌های جدید ارتباطی و خصوصاً رسانه‌ها همچون سایر دستاوردهای بشری می‌توانند شمشیر دو لبه‌ای باشند که هم «فرصت» باشند و هم «تهدید»، هم «سازنده» باشند و هم «تخریب‌کننده»، هم «توسعه‌دهنده ذهن» و هم «اسیرکننده آن». از یک‌سو بهترین و غنی‌ترین بستر رشد برای توسعه زندگی بشر باشند و از سوی دیگر مسموم‌ترین و آسیب‌زاترین فضای فرهنگی و تربیتی را به خصوص برای نسل فردا به همراه داشته باشند. جهان امروز، جهان حاکمیت فرهنگ دیجیتالی، گسترش ارتباطات الکترونیکی، ظهور مدارس مجازی و نفوذ امواج نامرئی در فراسوی زمان و مکان است (شرودر، ۱۳۸۸، ترجمه فرود).

امروزه، در عصر ارتباطات، صرفاً نداشتن اطلاعات، جهل و کم‌سوادی محسوب نمی‌شود، بلکه ناتوانی در استفاده صحیح از فناوری‌های جدید اطلاعاتی و پردازش اطلاعات نیز نوعی جهل محسوب می‌شود. به عبارت دیگر در این قرن اطلاعات، دانش

و آگاهی، معادل توانایی انسان و بزرگترین سرمایه سازگاری او با دنیای جدید است. با ورود فناوری و وسایل ارتباط جمعی به محیط خانواده‌ها، ارزش‌های اجتماعی خانواده‌ها تحت تأثیر قرار گرفته و موجب شده تا شاهد تغییراتی در رفتار و گفتار، به‌خصوص در میان نسل جوان باشیم و در این بین خانواده‌هایی که نتوانند نظارت معقول و مناسبی در زمینه جنبه‌های آسیب‌زای دنیای رسانه‌های دیجیتالی و به‌خصوص رایانه و اینترنت داشته باشند، با خطر از دست دادن سلامت روانی اعضای خانواده روبه‌رو خواهند شد.

بررسی تحقیقات انجام شده در زمینه فناوری‌های پیشرفته ارتباطی مانند رایانه و اینترنت نشان می‌دهد که اکثر خانواده‌ها و کاربران این نوع رسانه‌ها، رایانه و اینترنت را صرفاً مثبت ارزیابی می‌کنند و نسبت به آسیب‌هایی که ممکن است کل نظام خانواده را با مشکل روبه‌رو کند یا کاملاً بی‌اثر هستند و یا توجه کمی به این موضوع دارند. در اکثر خانواده‌های ایرانی رایانه و اینترنت به‌عنوان اولین گزینه برای پر کردن اوقات فراغت، چه در میان کودکان و نوجوانان و چه در میان بزرگسالان در نظر گرفته می‌شود و با در نظر گرفتن بی‌توجهی یا کم‌توجهی خانواده‌ها نسبت به جنبه‌های آسیب‌زای آن، ما با رشد فزاینده معضلی به نام اعتیاد به فناوری‌های جدید و انواع جنبه‌های مشکل‌آفرین آن روبه‌رو هستیم. از این رو در کتاب حاضر، تلاش شده است که ضمن توجه به جنبه‌های مثبت و مفید فناوری‌های جدید ارتباطی، هم‌رای خانواده‌ها و هم در زمینه روان‌شناسی، به جنبه‌های آسیب‌زای آنها پرداخته شود. روش‌های پیشگیرانه و درمانی مختلف در این زمینه مورد بررسی قرار گیرد.

این کتاب شامل ده فصل است؛ در فصل اول کتاب به روان‌شناسی رسانه، به‌صورتی کلی، در نظام خانواده پرداخته شده است و آسیب‌های ناشی از رسانه‌ها و روش‌های پیشگیری از این مشکلات با نگاهی اجمالی مورد بررسی قرار خواهد گرفت. از فصل دوم به بعد تمرکز اصلی بر موضوع مورد نظر این کتاب، یعنی رایانه و اینترنت خواهد بود. در فصل دوم سعی شده است علاوه بر بررسی مبحثی جدید در زمینه روان‌شناسی تحت عنوان روان‌شناسی اینترنت، بر فرصت‌هایی که این فناوری پیشرفته

در اختیار خانواده‌ها و همچنین متصدیان امر روان‌درمانی قرار داده است پرداخته شود. با توجه به اینکه در دنیای مدرن امروزی، روان‌درمانی و مشاوره نیز بی‌نصیب از تغییرات فناوری نمانده است، به امکانات جدید و پیشرفته‌ای که برای درمان کوتاه‌مدت ولی در عین حال طولانی اثر در اختیار روان‌شناسان و روان‌درمانگران قرار گرفته است، پرداخته می‌شود.

با اینکه تمرکز عمده در این کتاب بر جنبه‌های منفی رسانه‌های دیجیتال است، ولی در کشور ما بحث مربوط به استفاده از فناوری‌های جدید در روان‌درمانی، آن‌گونه که در کشورهای پیشرفته در کار درمان مورد استفاده قرار می‌گیرد، هنوز در نظر گرفته نشده است. بی‌شک این موضوع مهم در فصل دوم پرداخته شود. در ادامه از فصل سوم به بعد، جنبه‌های منفی رایانه و اینترنت بررسی خواهد شد. آسیب‌های روان‌شناختی درازمدت مجازی، مهمترین انواع آن و آسیب‌های خانوادگی مجازی به تفصیل بیان خواهد شد. سپس انواع روش‌های پیشگیری، درمان و نحوه برخورد با این نوع از آسیب‌های دنیای مجازی در کشورهایی که بیشتر از سایر جوامع با این مشکلات دست به‌گriyan هستند مورد بررسی قرار خواهد گرفت. در پایان به رویکرد اسلام در خصوص پیشگیری از آسیب‌های مجازی خواهیم داشت.

در قسمت مربوط به بررسی آسیب‌های دنیای مجازی و دسته‌بندی انواع آسیب‌ها ممکن است، به نظر برسد شاید در تقسیم‌بندی انواع آسیب‌ها اگر به گونه‌ای دیگر عمل می‌شد، بهتر بود یا شاید این سؤال به ذهن خوانندگان برسد که چرا در دسته‌بندی اصلی مربوط به آسیب‌های روان‌شناختی دنیای مجازی، فقط یک آسیب تحت عنوان اعتیاد مجازی گنجانده شده و سپس اعتیاد مجازی به دسته‌های دیگری تقسیم‌بندی شده است.

باید این نکته مد نظر قرار گرفته شود که تمام آسیب‌هایی که در زمینه رایانه و اینترنت مطرح می‌شوند، همه و همه ناشی از استفاده افراطی و بیش از حد از این ابزارهای مدرن است؛ از آسیب‌هایی که ممکن است با شنیدن اصطلاح آسیب فناوری، به راحتی به ذهن خطور کند تا آسیب‌هایی چون بیوه اینترنتی، هرزه‌نگاری کودکان در اینترنت و...

اگر کاربران حرفه‌ای رایانه و اینترنت را در نظر بگیریم، مسلماً بارها در حین جست‌وجوی مطلبی^۱ یا از سر کنجکاوی، با مکان‌های نامناسب مختلفی در اینترنت برخورد کرده‌اند، یا بازی‌های خشن و پرخاشگرانه مختلفی را امتحان کرده‌اند، یا به اتاق‌های گفت‌وگو (چت‌روم) رفته‌اند؛ یا به سراغ سایت‌های اجتماعی و خبری مختلف در اینترنت و... ولی دچار هیچ‌گونه عوارض یا مشکلات روانی قابل توجه از دید آسیب‌شناسی نیز نشده‌اند. پس علت چیست؟ همه مشکلات از زمانی آغاز خواهد شد که کاربر از نظر روانی به موضوع خاصی، سایت خاصی، بازی خاصی و... در دنیای مجازی وابسته شود و این وابستگی برای دوره زمانی مشخصی ادامه داشته باشد. در اینجا است که ما شاهد آسیمی خواهیم بود که از منظر آسیب‌شناسی روانی نیازمند مداخلات روان‌درمانی است. چنین آسیبی با نگاهی نظام‌مند به یک خانواده، فقط محدود به یک فرد نیست، کل تمام خانواده را در بر می‌گیرد.

پرسش دیگری که ممکن است ذهن خوانندگان را به خود مشغول کند این است که آیا منظور ما از اعتیاد مجازی (اعتیاد مدرن) همان اعتیاد به اینترنت است؛ که پاسخ منفی است. در این مجموعه ما اصطلاح اعتیاد مجازی را به‌عنوان یک اصطلاح کلی در نظر گرفته‌ایم و شامل استفاده افراط‌گونه بران دوره زمانی مشخص از رایانه با اتصال به اینترنت و یا بدون اتصال به اینترنت است که باعث اختلال در عملکرد شغلی یا تحصیلی یا خانوادگی کاربر شده باشد. توجه به این نکته - این اهمیت است که کاربری می‌تواند بدون اتصال به اینترنت به شکلی افراط‌گونه از رایانه استفاده کند. برای مثال در کشور ما اکثر کودکان از بازی‌های رایانه‌ای - ویدئویی استفاده می‌کنند که نیازی به اتصال به شبکه اینترنت ندارد و به این بازی‌ها معتاد می‌شوند. پس می‌توان گفت اعتیاد به اینترنت در واقع زیرمجموعه‌ای از اعتیادهای مجازی است.

۱. زمانی که کاربر اینترنت حتی به قصد استفاده علمی یا شغلی، سد فیلترینگ را می‌شکند، تقریباً در اکثر موارد در حین جست‌وجو با مواردی روبه‌رو خواهد شد که شامل موضوعات غیراخلاقی و اکثراً جنسی است.

ولی در پاسخ به اینکه چرا در اکثر موارد و در متون بسیاری از اعتیاد به اینترنت به عنوان اصطلاح کلی و اصلی استفاده شده است، می توان گفت چون در اکثر موارد کاربرانی به دنیای مجازی معتاد می شوند که به شبکه جهان گستر اینترنت دسترسی دارند و از امکانات آن استفاده می کنند.

در دسته بندی انواع اعتیاد مجازی نیز شاید این پرسش مطرح شود که چرا اعتیاد به فیس بوک اعتیاد به اتاق گفت و گو (چت روم)، اعتیاد به یاهو مسنجر و یا یک بازی خاص و به ررتی خاص بررسی و در دسته بندی های اصلی عنوان شده در زمینه انواع اعتیاد مجازی قرار داده نشده است.

در حال حاضر، راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی^۱، یا نظام «طبقه بندی آماری بین المللی بیماری ها و مشکلات بهداشتی مربوطه»^۲، و یا نظام «اصطلاحات رویه ای رایج پزشکان»^۳ (ای.ام.ای، ۱۹۹۳^۴، به نقل از کاسلو، ۱۹۹۶) که به عنوان «فهرست و کد گذار» نظام مند شیوه ها و خدمات صورت گرفته از سوی پزشکان^۵ توصیف می شود (کاسلو، ۱۹۹۶^۵)، مدل های شناخته شده ای برای متخصصان در سراسر جهان هستند.

اگر به نحوه تقسیم بندی آسیب ها طبق این نظام ها دقت کنیم، متوجه می شویم که به عنوان مثال در نظام DSM در طول تاریخ، مؤلفان آن در هر یک از ویراست ها کوشیده اند زبان مشترکی را در اختیار متخصصان بالینی قرار دهند تا آنها بتوانند برای توصیف حالت های مختلف آسیب های روانی و ناهنجاری های گوناگون در آن استفاده کنند. در این نظام ها دسته بندی آسیب ها به گونه ای است که تا حد امکان اختلافات محدود به دوره زمانی خاصی نشود. در مورد اعتیاد به سایت خاصی مانند فیس بوک،

1. DSM: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders

2. ICD10: International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems

3. CPT: Physician's Current Procedural Terminology

4. AMA

5. Florence W. Kaslow

یوتیوب یا بازی خاصی چون تراوین^۱، ممکن است با ورود سایت جذاب‌تر یا بازی پرفرودارتری از تب و تاب آنها کاسته شود که در دنیای پرشتاب فناوری‌های امروزی چندان دور از انتظار هم نیست^۲. ولی آسیب‌های ناشی از وابستگی به آنها به شکلی دیگر در همهٔ زمان پابرجا هستند. مثلاً اعتیاد به دوستان، ناشی از وابستگی به گونه‌های مختلفی از سایت‌های اجتماعی است که برجسته‌ترین این نوع سایت‌ها در حال حاضر فیس‌بوک است. اعتیاد به اتاق‌های گفت‌وگو شاید تا چند سال پیش (البته با در نظر گرفتن نسبت تعداد افراد معتاد اتاق‌های گفت‌وگو به کاربران اینترنت) بیشتر از افراد وابسته به اتاق‌های گفت‌وگو در حال حاضر بود، به این دلیل که با ورود امکانات جدید وب نسل درم و بازار به این ارتباطی جدید (مانند فیس‌بوک) از کاربران اتاق‌های گفت‌وگو به نسبت کاسته شده است.

امید است که این کتاب انگشایی برای تسهیل کار روان‌شناسان و مشاوران در امر شناسایی و تشخیص آسیب‌های ناشی از رایانه و اینترنت و آموزش انواع روش‌های پیشگیری و درمان این نوع آسیب‌ها به دانش‌جویان رشتهٔ روان‌شناسی و مشاوره و درمانگرانی که با این آسیب برخورد دارند باشد. به‌خصوص این کتاب می‌تواند به دانشجویان در درس «آسیب‌شناسی خانواده» در دورهٔ کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری رشتهٔ مشاورهٔ خانواده کمک کند.

1. Travian

۲. در حال حاضر این گونه تصور می‌شود که google plus به‌عنوان رقیبی برای شبکهٔ اجتماعی فیس‌بوک وارد عرصهٔ رقابت شده است. گوگل اعلام کرده است که این سرویس جدید بیشتر از اینکه محصول جدیدی باشد، پروژهٔ جدیدی است، ولی در پاسخ اینکه آیا قرار است رقیبی برای فیس‌بوک باشد، پاسخ منفی داد و گفت ما قصد نداریم جایگزینی برای روش‌های موجود باشیم، بلکه هدف ارائهٔ روش جدیدی در ارتباط برخط افراد است.